



CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/160/2000

SPOŁECZNA OCENA DEMOKRACJI I PRZEMIAN W POLSCE PO ROKU 1989

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA



SPOŁECZNA OCENA DEMOKRACJI I PRZEMIAN W POLSCE PO ROKU 1989

- Jakkolwiek w opiniach o polskiej demokracji przeważa niezadowolenie, to od kwietnia tego roku poprawiła się ocena jej funkcjonowania. Obecnie ponad jedna trzecia ankietowanych (wzrost z 27% do 37%) jest zadowolona ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w Polsce, a połowa (spadek z 64% do 51%) wyraża niezadowolenie.
- Jednocześnie większość badanych (70%) uważa, że demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami sprawowania władzy, a mniej więcej co ósmy respondent (12%) jest odmiennego zdania. Opinie na ten temat nie zmieniły się od kwietnia br.
- Mimo zdecydowanego poparcia dla demokracji jako najlepszej formy rządów, 37% respondentów sądzi, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne. Z tą opinią nie zgadza się blisko dwie piąte ankietowanych (39%).
- Pogląd, że obecny ustrój jest lepszy od poprzedniego (49%), wyraźnie przeważa nad opinią, że jest on gorszy niż poprzedni (23%). Co piąty badany (20%) sądzi, że obecny ustrój jest *ani lepszy, ani gorszy* od poprzedniego. Natomiast opinie o kondycji polskiej gospodarki są podzielone: 36% ankietowanych uważa, iż obecnie funkcjonuje ona lepiej niż przed rokiem 1989, a 39% ocenia, że gorzej niż poprzednio. Blisko połowa badanych (47%) jest zdania, że o stanie naszej gospodarki w wysokim stopniu decyduje polityka rządu.
- Najkrytyczniej postrzegana jest zmiana kondycji polskich rodzin. Odsetek respondentów oceniających, że w porównaniu z sytuacją sprzed roku 1989 im i ich rodzinom żyje się obecnie gorzej (46%), jest niemal dwukrotnie wyższy od odsetka tych, którym żyje się lepiej (24%). Co czwarty badany (24%) twierdzi, że obecnie ich rodzinom żyje się tak samo jak przed rokiem 1989 (*ani lepiej, ani gorzej*).

W jednym z ostatnich sondaży¹ po raz kolejny poprosiliśmy badanych o wyrażenie opinii o funkcjonowaniu polskiej demokracji, a także o demokracji jako formie sprawowania władzy. Ankietowani oceniali również polityczne i gospodarcze przemiany w Polsce po roku 1989.

OCENA FUNKCJONOWANIA POLSKIEJ DEMOKRACJI

Połowa Polaków (51%) nie jest zadowolona z funkcjonowania demokracji w naszym kraju. Jednak w ciągu ostatnich kilku miesięcy wzrosło (o 10 punktów procentowych) zadowolenie ze sposobu, w jaki ona funkcjonuje, zmalało zaś (o 13 punktów) niezadowolenie. Obecnie ponad jedna trzecia ankietowanych (37%) wyraża zadowolenie z funkcjonowania polskiej demokracji, a mniej więcej co ósmy badany (12%) nie ma wyrobionej opinii na ten temat.

Nie jest wykluczone, że na wzrost liczby pozytywnych ocen funkcjonowania demokracji miały wpływ niedawne wybory prezydenckie, których przeprowadzenie nie budziło żadnych wątpliwości, a jednocześnie uświadomiło społeczeństwu jego wpływ na sprawy publiczne.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (125) przeprowadzono w dniach 13-16 października 2000 roku na 1048-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski, częściowo sfinansowano z grantu przyznanego prof. Krzysztofowi Jasiewiczowi z Washington and Lee University przez National Foundation for Eurasian and East European Research, USA .

Z dłuższej perspektywy czasowej widać, że poziom zadowolenia z funkcjonowania demokracji w Polsce znacznie się waha. Najwyraźniej ocena polskiej demokracji wykazuje związek z oceną bieżących wydarzeń na scenie politycznej, aktualnymi nastrojami społecznymi, społecznym postrzeganiem ogólnej sytuacji w kraju itp. Największe zadowolenie z funkcjonowania demokracji odnotowaliśmy w latach '96-'98 (odsetki zadowolonych i niezadowolonych wyraźnie zbliżyły się do siebie). W tym czasie również nastroje społeczne były relatywnie dobre, a rząd miał stosunkowo duże poparcie. W marcu '99 znacznie zmalało zadowolenie z polskiej demokracji. Wprawdzie obecnie - po kolejnych wahaniach - odnotowujemy powyborczy wzrost zadowolenia, jednak jest ono niższe niż w latach '96-'98. Uzyskany obecnie wynik jest najbardziej zbliżony do postrzegania polskiej demokracji pod koniec roku '93.

Tabela 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w naszym kraju?	Wskazania respondentów według terminów badań									
	XI '93	V '95	X '95	XI '96	X '97	V '98	III '99	XII '99	IV '00	X '00
	w procentach									
Zadowolony(a)	36	24	30	44	40	41	28	35	27	37
Niezadowolony(a)	52	67	58	47	50	46	62	56	64	51
Trudno powiedzieć	12	9	12	9	10	13	10	9	9	12

Akceptacja sposobu funkcjonowania polskiej demokracji wykazuje związek z oceną rozwoju bieżącej sytuacji w kraju, poparciem dla rządu oraz poglądami politycznymi i sympatiami partyjnymi ankietowanych. Można więc powiedzieć, że ocena polskiej demokracji przebiega według kryterium politycznego.

Tabela 2

	Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w naszym kraju?		
	Zadowolony(a)	Niezadowolony(a)	Trudno powiedzieć
	w procentach		
OGÓLEM	37	51	12
Ocena kierunku rozwoju ogólnej sytuacji w Polsce			
Dobry	60	32	8
Zły	25	64	11
Trudno powiedzieć	36	38	26
Stosunek do rządu			
Zwolennicy	53	41	6
Obojętni	34	48	18
Przeciwnicy	33	60	7
Trudno powiedzieć	27	37	36
Poglądy polityczne			
Lewica	36	57	7
Centrum	39	51	10
Prawica	44	46	10
Trudno powiedzieć	29	46	25

W elektoratach AWS i UW zadowolenie ze sposobu funkcjonowania polskiej demokracji (odpowiednio: 50% i 62%) przeważa nad niezadowoleniem (odpowiednio: 42% i 37%). Natomiast wyborcy SLD i PSL mają na ten temat odmienną opinię - niezadowolenie z demokracji w Polsce (odpowiednio: 57% i 63%) dominuje nad zadowoleniem (odpowiednio: 33% i 36%).

Akceptacji sposobu funkcjonowania demokracji sprzyjają także: młody wiek, wyższe wykształcenie oraz dobra sytuacja materialna. Wśród badanych do 24 roku życia oraz tych, którzy dobrze oceniają warunki materialne swoich rodzin, liczba zadowolonych z funkcjonowania demokracji nieznacznie przewyższa liczbę niezadowolonych. Natomiast wśród osób z wyższym wykształceniem, a także przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji odsetki zadowolonych i niezadowolonych są zbliżone. W pozostałych grupach wyróżnionych ze względu na wiek, wykształcenie i sytuację materialną oceny negatywne przeważają nad pozytywnymi.

AKCEPTACJA ŁADU DEMOKRATYCZNEGO

Ocena funkcjonowania demokracji w naszym kraju nie jest tożsama z oceną demokracji jako formy rządów. Mimo iż połowa Polaków jest niezadowolona z funkcjonowania polskiej demokracji, zdecydowana większość (70%) uważa, że demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów. Tylko mniej więcej co ósmy ankietowany (12%) odrzuca tezę o demokracji jako najlepszej formie rządów, ale znaczący odsetek badanych (18%) nie ma wyrobionego poglądu w tej sprawie. Od kwietnia tego roku, kiedy odnotowaliśmy wzrost akceptacji demokracji jako najlepszej formy sprawowania władzy oraz najwyższy jej poziom z dotychczas zarejestrowanych, opinie na ten temat się nie zmieniły.

Trzeba podkreślić, że akceptacja demokracji jako idealnego ustroju jest nie tylko znacznie wyższa niż ocena bieżącego jej funkcjonowania, ale także mniej zmienia się w czasie.

Tabela 3

Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów?	Wskazania respondentów według terminów badań						
	X '92	VI '93	V '95	X '97	III '99	IV '00	X '00
	w procentach						
Tak	52	62	67	63	64	71	70
Nie	15	11	17	16	19	12	12
Trudno powiedzieć	33	27	16	21	17	17	18

Cechy społeczno-demograficzne ankietowanych nie tyle różnicują opinie na temat prymatu demokracji nad innymi formami sprawowania władzy, ile warunkują wykrystalizowanie się poglądów w tej kwestii. Osoby młodsze, wykształcone, zajmujące wysoką pozycję zawodową i ekonomiczną (kadra kierownicza i inteligencja oraz respondenci dobrze sytuowani) częściej niż inne kategorie społeczne akceptują wyższość demokracji nad innymi formami rządów i mają wyrobioną opinię w tej sprawie (por. tabele aneksowe).

Przewagę demokracji nad wszelkimi innymi formami rządów deklaruje zdecydowana większość badanych o różnych poglądach politycznych i sympatiach partyjnych.

„Pochwała” demokracji nie przeszkadza znacznej części ankietowanych (37%) zgodzić się z tezą, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż rządy demokratyczne. Porównywalny odsetek badanych (39%) nie zgadza się z tym stwierdzeniem, a jedna czwarta nie ma zdania w tej sprawie. Opinie na ten temat ulegają wahaniom w czasie, ale można uznać, że od trzech lat (od października '97) są w zasadzie stabilne.

Tabela 4

Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż rządy demokratyczne?	Wskazania respondentów według terminów badań									
	X '92	VI '93	XI '93	V '95	IX '95	X '95	XI '96	X '97	III '99	X '00
	w procentach									
Tak	36	45	45	47	44	35	46	38	41	37
Nie	26	26	29	32	30	41	31	38	36	39
Trudno powiedzieć	38	29	26	21	26	24	23	24	23	24

Warunkowa akceptacja rządów autorytarnych wykazuje słaby związek z cechami położenia społecznego. Opinie na ten temat wyraźniej różnicuje orientacja polityczna badanych. Wśród osób o poglądach lewicowych i centrowych zdania są podzielone, a wśród respondentów identyfikujących się z prawicą dezaprobatą warunkowego uznania wyższości rządów autorytarnych nad demokratycznymi przeważa nad aprobatą (51% wobec 36%). Również większość wyborców AWS (54%) i UW (64%) nie zgadza się z tezą, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne. Natomiast potencjalni wyborcy SLD (43%) i PSL (53%) częściej deklarują akceptację rządów niedemokratycznych w pewnych okolicznościach, niż odrzucają warunkowy autorytaryzm (odpowiednio: 39% i 29%).

Odnutowanemu w tym roku wzrosł przekonania, że demokracja jest najlepszą formą rządów, towarzyszy umocnienie się przeświadczenia, iż dla respondentów i ludzi takich jak oni ważne jest, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne. Od marca '99, kiedy to po raz pierwszy odnotowaliśmy niewielką przewagę odsetka osób, którym bliskie są wartości związane z systemem politycznym, nad odsetkiem deklarujących, że wartości te są im

obojętne, nastąpił minimalny spadek (o 3 punkty procentowe) liczby osób wyalienowanych, którym jest obojętne, czy mamy demokrację czy nie, i wzrost (o 2 punkty) liczby badanych mających poczucie identyfikacji z wartościami ustroju politycznego. Tym samym przewaga tych ostatnich nad osobami wyalienowanymi się powiększyła. W zasadzie nie zmienił się odsetek badanych, którzy nie mają wykrystalizowanych poglądów w tej sprawie (15%).

Tabela 5

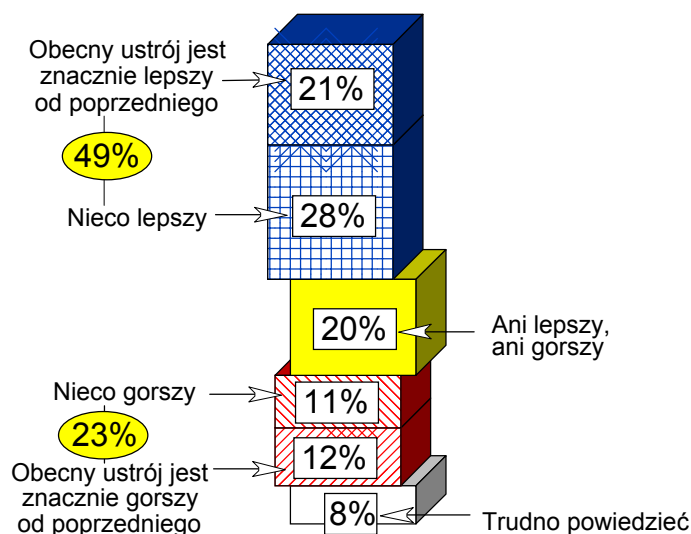
Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem: dla ludzi takich jak ja nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne?	Wskazania respondentów według terminów badań				
	X '92	VI '93	V '95	III '99	X '00
	w procentach				
Tak	44	44	45	41	38
Nie	36	40	45	45	47
Trudno powiedzieć	20	15	10	14	15

Opinie dotyczące identyfikacji z wartościami ustrojowymi wykazują związek z takimi cechami położenia społecznego, jak: wiek, wykształcenie oraz sytuacja materialna. Im wyższe wykształcenie i lepsza sytuacja materialna, tym częściej w opinii ankietowanych wartości obowiązującego systemu politycznego są ważne dla ludzi takich jak oni i tym rządziej nie mają one dla nich znaczenia. Sprecyzowanej opinii najczęściej nie wyrażają osoby starsze i nisko wykształcone.

OCENA PRZEMIAN PO ROKU 1989

Niemal połowa badanych (49%) sądzi, że obecny ustrój polityczny jest lepszy niż ten sprzed roku 1989. Co piąty ankietowany (20%) ocenia, że obecny system jest *ani lepszy, ani gorszy* od poprzedniego, a prawie co czwarty (23%) uważa, że poprzedni ustrój był lepszy. Mniej więcej co dwunasty respondent (8%) nie ma zdania na ten temat.

RYS. 1. PROSZĘ PORÓWNAĆ OBECNY I POPRZEDNI USTRÓJ POLITYCZNY, TZN. TEN SPRZED 1989 ROKU. CZY OBECNY USTRÓJ JEST LEPSZY CZY GORSZY?



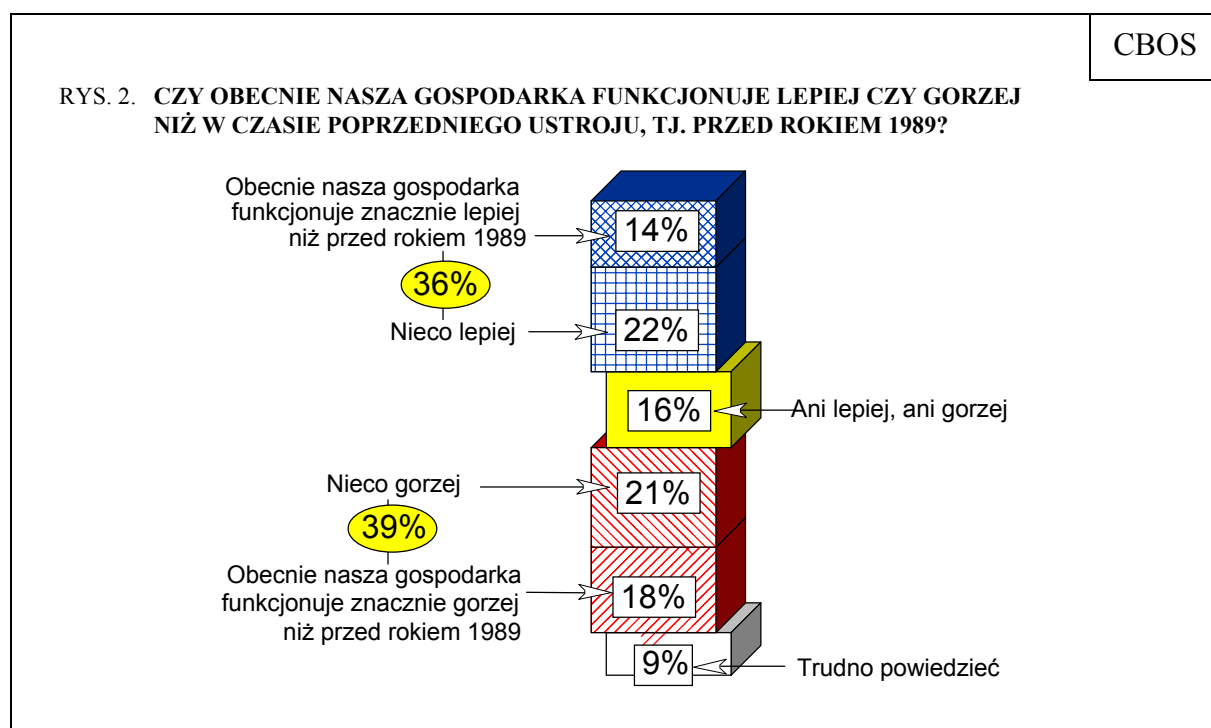
We wszystkich wyróżnionych grupach społecznych i demograficznych przeważają opinie, że obecny ustrój jest lepszy od poprzedniego. Wyjątek stanowią rolnicy, którzy najgorzej oceniają transformację ustrojową (43% ocen negatywnych wobec 35% pozytywnych i 19% ambiwalentnych). Częściej niż pozostali przemiany ustrojowe określają jako korzystne ci, o których skądinąd wiadomo, że najlepiej przystosowali się do nowej rzeczywistości: osoby wykształcone (78%), osiągające relatywnie wysokie dochody (66%), a spośród grup zawodowych - kadra kierownicza i inteligencja oraz badani pracujący na własny rachunek (po 77%). Ogólnie rzecz biorąc, im wyższe wykształcenie i lepsza ocena warunków materialnych rodzin, tym większy odsetek ankietowanych pozytywnie ocenia przemiany ustrojowe. Osoby najmłodsze (21%), zwłaszcza uczniowie i studenci (29%) - ze zrozumiałych względów - najczęściej nie mają zdania na ten temat.

Ocena przemian systemu politycznego wykazuje wyraźny związek z orientacją polityczną ankietowanych. Obecny ustrój uważa za lepszy od tego sprzed 1989 roku 70% badanych o poglądach prawicowych, 48% deklarujących orientację centrową i 46% identyfikujących się z lewicą. Jest też zrozumiałe, że przemiany częściej afirmują sympatycy ugrupowań partyjnych wywodzących się z tradycji posierpniowej (AWS - 78% i UW - 87%)

niż elektoraty o odmiennych korzeniach (PSL - 36% i SLD - 46%). Jednak wśród zwolenników PSL i SLD również przeważają opinie, że obecny ustroj jest lepszy od poprzedniego (odpowiednio: 29% i 27% ocen krytycznych).

Osoby, które są zadowolone z funkcjonowania demokracji w Polsce (67%), częściej niż niezadowolone (40%) oceniają, że obecny ustroj jest lepszy od poprzedniego. Jednak nawet wśród respondentów wyrażających niezadowolenie z polskiej demokracji akceptacja przemian ustrojowych (40%) przeważa nad opiniami, że obecny ustroj jest gorszy od poprzedniego (29%).

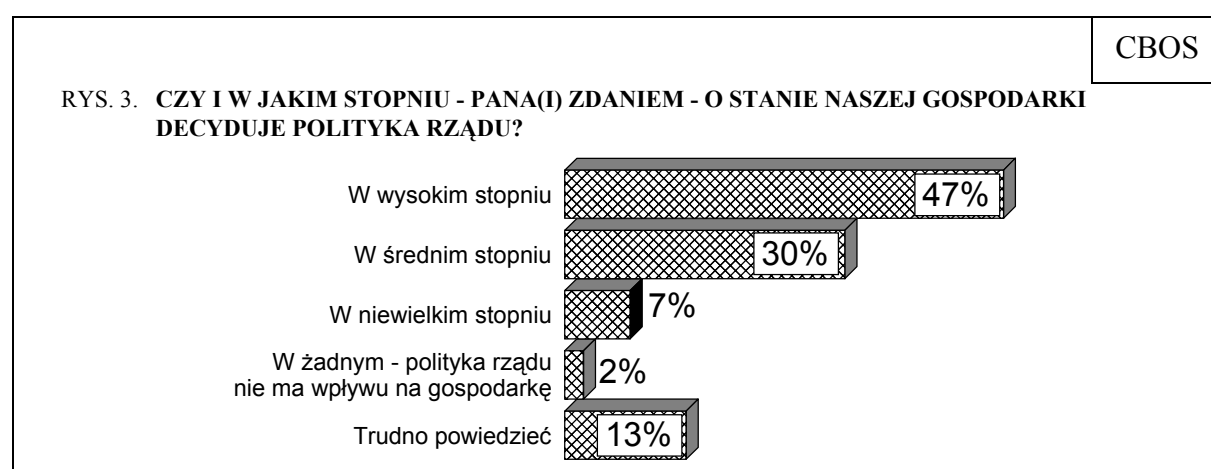
Znacznie krytyczniej postrzegane są przemiany gospodarcze w Polsce. Zdania na ten temat są podzielone: ponad jedna trzecia badanych (36%) ocenia, że obecnie nasza gospodarka funkcjonuje lepiej niż przed rokiem 1989, ale nieco wyższy odsetek (39%) wyraża przeciwną opinię. Co szósty badany (16%) uważa, że polska gospodarka funkcjonuje *ani lepiej, ani gorzej*, a co jedenasty Polak (9%) nie ma wyrobionego poglądu w tej sprawie.



Postrzeganie polskich przemian gospodarczych jest wyraźnie związane z pozycją społeczną i materialną badanych oraz ich poglądami politycznymi. Osoby, o których można

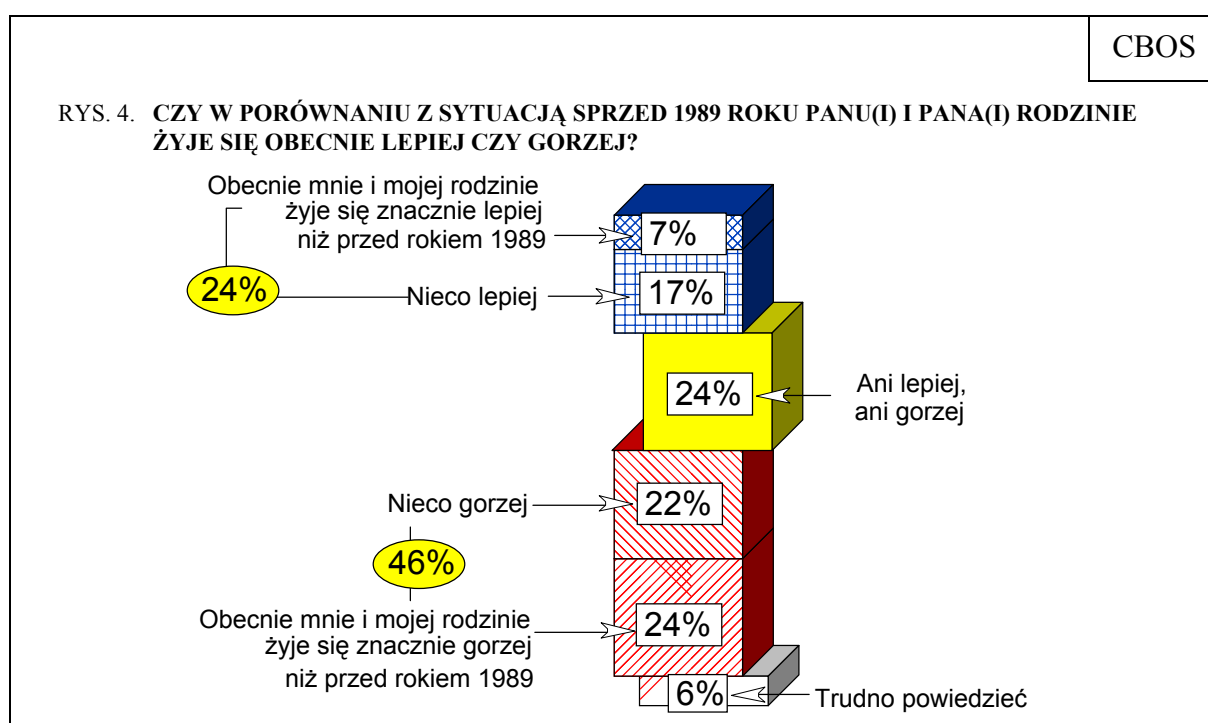
powiedzieć, że są beneficjentami przemian gospodarczych (wykształcone, osiągające wysokie dochody, zadowolone z własnej sytuacji materialnej, zajmujące wysoką pozycję w hierarchii zawodowej lub pracujące na własny rachunek) zdecydowanie częściej niż pozostałe uważają, że obecnie nasza gospodarka funkcjonuje lepiej niż przed rokiem 1989. Przemiany gospodarcze akceptuje 61% badanych o orientacji prawicowej, większość wyborców UW (71%) i AWS (65%). Natomiast wśród osób niewykształconych (50%), robotników niewykwalifikowanych (58%), rolników (55%), respondentów znajdujących się w trudnych warunkach materialnych (55%) przeważa pogląd, że obecnie nasza gospodarka funkcjonuje gorzej niż przed rokiem 1989. Opinie tę podziela 49% badanych identyfikujących się z lewicą, 60% elektoratu PSL i 45% wyborców SLD.

W opinii Polaków politykę i gospodarkę łączą silne związki. Blisko połowa badanych (47%) jest przeświadczona, że o stanie gospodarki decyduje polityka rządu. Tylko nieliczni mają skrajnie odmienną opinię na ten temat.



Przypomnijmy: odsetek osób przekonanych, że obecny ustrój jest lepszy od poprzedniego, ponad dwukrotnie przewyższa odsetek negatywnie oceniających przemiany w tej dziedzinie (odpowiednio: 49% i 23%). Opinie na temat kondycji polskiej gospodarki są podzielone: 36% badanych uważa, iż obecnie funkcjonuje ona lepiej niż przed rokiem 1989, a 39% jest przeciwnego zdania. Inaczej mówiąc, w skali ogólnospołecznej przemiany polityczne są postrzegane lepiej niż skutki wprowadzenia gospodarki wolnorynkowej, ale

pozytywne i negatywne opinie o przemianach w polskiej gospodarce niemal się równoważą. Na tym tle najkrytyczniej postrzegana jest zmiana warunków życia rodzin. Odsetek ankietowanych oceniających, że w porównaniu z sytuacją sprzed roku 1989 ich rodzinom żyje się gorzej, jest niemal dwukrotnie wyższy od odsetka tych, którym obecnie żyje się lepiej (odpowiednio: 46% i 24%). Co czwarty respondent (24%) twierdzi, że przemiany po roku 1989 nie miały wpływu na sytuację ich rodzin.



Pogorszenie warunków życia rodzin deklarują przede wszystkim mieszkańcy wsi (59%), zwłaszcza rolnicy (67%), a także osoby z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym (56% i 58%), robotnicy wykwalifikowani (49%) i niewykwalifikowani (50%), a spośród osób zawodowo biernych - bezrobotni (72%), renciści (62%) i emeryci (51%). Są to te grupy społeczne, które wskutek braku wykształcenia, kwalifikacji i wynikającej stąd niemożności przystosowania się do nowych warunków ponoszą największe koszty przemian związane m. in. z ograniczeniem funkcji opiekuńczych państwa, wprowadzeniem gospodarki rynkowej, ograniczonym rynkiem pracy.



Poparcie dla demokracji jest znacznie wyższe, niż wynika to z oceny jej funkcjonowania w praktyce. Połowa Polaków jest niezadowolona z polskiej demokracji, ale zdecydowana większość uznaje ją za najlepszą formę sprawowania władzy. Ciekawe, że chociaż w ostatnim czasie nastroje społeczne były złe, rząd nie cieszył się społecznym poparciem, społeczeństwo było świadkiem licznych perturbacji, konfliktów i sporów politycznych, od wiosny tego roku umocnił się odnotowany wówczas wzrost poparcia dla demokracji jako najlepszej formy rządów, poprawiła się także ocena funkcjonowania polskiej demokracji. Należy przypuszczać, że wpłynęły na to ostatnie wybory prezydenckie. Być może w opinii ankietowanych wydarzenia ostatniego półrocza (rozpad koalicji rządowej, konflikty i spory na arenie politycznej, przebieg kampanii wyborczej przed wyborami prezydenckimi) świadczą o tym, że demokracja jest gwarantem wyjścia z kryzysu i stwarza nadzieję na zażegnanie istniejących konfliktów.

Poparcie dla demokracji jest wyższe niż zadowolenie z jej funkcjonowania. Również poparcie dla przemian ustrojowych zapoczątkowanych w roku 1989 jest wyższe, niż wynikałoby to z oceny funkcjonowania gospodarki oraz oceny warunków życia polskich rodzin. Mimo że ponad dwie piąte ankietowanych deklaruje, iż obecnie ich rodzinom żyje się gorzej niż przed transformacją ustrojową, a blisko dwie piąte ocenia, że nasza gospodarka funkcjonuje gorzej niż przed rokiem '89, odsetek Polaków uznających obecny ustrój za lepszy od poprzedniego ponad dwukrotnie przewyższa odsetek tych, którzy uważają, że jest on gorszy od ustroju sprzed 1989 roku.

Opracowała

Macieja FALKOWSKA

A N E K S

Tabela 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w Polsce?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	37	51	12	1047
Płeć				
Mężczyźni	41	51	8	496
Kobiety	33	51	16	551
Wiek				
18-24 lat	46	42	12	150
25-34	41	51	8	184
35-44	33	57	10	196
45-54	40	52	9	221
55-64	32	53	16	124
65 lat i więcej	31	47	22	173
Miejsce zamieszkania				
Wieś	31	54	15	384
Miasto do 20 tys.	39	51	10	146
20-100 tys.	45	43	12	201
101-500 tys.	38	52	10	188
501 tys. i więcej mieszk.	40	50	9	128
Wykształcenie				
Podstawowe	32	46	22	300
Zasadnicze zawodowe	37	53	10	282
Średnie	39	54	7	366
Wyższe	48	47	5	99
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	47	49	4	64
Prac.umysł.niż.szczębla	40	55	5	93
Pracownicy fiz.-umysł.	34	54	12	82
Robotnicy wykwalifikowani	39	54	8	121
Robotnicy niewykwalifik.	38	53	9	39
Rolnicy	28	63	10	58
Pracujący na własny rach.	54	33	14	39
Bierni zawodowo				
Renciści	32	50	18	112
Emeryci	33	48	19	200
Uczniowie i studenci	58	32	10	69
Bezrobotni	22	67	12	111
Gospodynie domowe i inni	50	33	17	59
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	37	54	9	175
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	48	47	4	99
sekt. pryw. poza rolnict.	42	51	8	185
prywatnym gosp. rolnym	27	62	11	60
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	32	58	11	124
276-399	21	69	10	120
400-549	41	47	13	190
550-799	44	43	13	154
Powyżej 799 zł	40	53	7	177
Ocena własnych war. mater.				
Złe	26	63	11	359
Średnie	39	45	15	482
Dobre	52	42	6	206
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	35	50	15	77
Raz w tygodniu	38	49	13	496
1-2 razy w miesiącu	38	51	12	171
Kilka razy w roku	34	54	12	211
W ogóle nie uczestniczy	44	48	8	91
Poglądy polityczne				
Lewica	36	57	7	314
Centrum	39	51	10	268
Prawica	44	46	10	227
Trudno powiedzieć	29	46	25	236

Tabela 2. Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów? (%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	70	12	18	1046
Płeć				
Mężczyźni	74	12	14	497
Kobiety	65	12	22	550
Wiek				
18-24 lat	75	10	14	150
25-34	72	19	9	185
35-44	73	15	13	196
45-54	73	11	17	221
55-64	61	10	28	123
65 lat i więcej	60	8	32	171
Miejsce zamieszkania				
Wieś	59	15	26	384
Miasto do 20 tys.	62	16	22	145
20-100 tys.	77	11	12	201
101-500 tys.	80	9	10	188
501 tys. i więcej mieszk.	84	4	13	128
Wykształcenie				
Podstawowe	55	11	34	298
Zasadnicze zawodowe	71	16	13	283
Średnie	75	12	13	366
Wyższe	89	5	6	99
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	86	10	4	64
Prac. umysł. niż. szczebla	77	10	13	95
Pracownicy fiz.- umysł.	60	21	19	82
Robotnicy wykwalifikowani	74	13	13	121
Robotnicy niewykwalifik.	70	18	12	39
Rolnicy	64	12	25	58
Pracujący na własny rach.	73	10	17	39
Bierni zawodowo				
Renciści	57	11	32	111
Emeryci	63	9	28	199
Uczniowie i studenci	82	10	8	69
Bezrobotni	73	15	12	111
Gospodynie domowe i inni	73	10	17	59
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	75	12	14	175
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	79	10	11	99
sekt. pryw. poza rolnict.	72	16	12	187
prywatnym gosp. rolnym	60	11	28	60
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	65	17	19	124
276-399	57	21	23	120
400-549	72	15	12	188
550-799	76	8	15	154
Powyżej 799 zł	79	9	12	176
Ocena własnych war. mater.				
Złe	64	13	23	358
Średnie	70	12	18	482
Dobre	80	10	11	206
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	66	13	21	78
Raz w tygodniu	68	13	19	495
1-2 razy w miesiącu	63	14	22	171
Kilka razy w roku	75	10	16	211
W ogóle nie uczestniczy	80	10	10	91
Poglądy polityczne				
Lewica	74	14	13	314
Centrum	72	14	14	268
Prawica	80	10	11	227
Trudno powiedzieć	52	10	38	235

Tabela 3. Proszę porównać obecny i poprzedni ustrój polityczny, tzn. ten sprzed 1989 roku. Czy obecny ustrój jest lepszy czy gorszy? 1 - Obecny ustrój jest znacznie lepszy od poprzedniego; 2 - Nieco lepszy; 3 - Ani lepszy, ani gorszy; 4 - Nieco gorszy; 5 - Obecny ustrój jest znacznie gorszy od poprzedniego

(%)

	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	21	28	20	11	12	9	1047
Płeć							
Mężczyźni	21	33	18	8	14	6	497
Kobiety	21	24	21	13	10	11	550
Wiek							
18-24 lat	14	31	19	8	7	21	150
25-34	18	36	23	5	10	9	185
35-44	23	38	15	10	8	6	196
45-54	25	25	19	13	14	4	221
55-64	21	23	25	12	16	4	123
65 lat i więcej	21	16	19	16	18	10	172
Miejsce zamieszkania							
Wieś	10	25	25	15	15	9	384
Miasto do 20 tys.	19	28	18	8	16	11	145
20-100 tys.	23	39	14	9	8	8	201
101-500 tys.	25	26	22	9	12	6	189
501 tys.i więcej mieszk.	46	25	10	5	5	9	128
Wykształcenie							
Podstawowe	13	19	22	16	20	11	298
Zasadnicze zawodowe	13	34	24	10	12	8	283
Średnie	27	30	17	9	8	9	366
Wyższe	43	35	9	5	5	3	99
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	38	39	12	5	3	3	64
Prac.umysł.niż.szczebła	29	41	18	4	3	5	95
Pracownicy fiz.-umysł.	17	26	24	9	14	10	82
Robotnicy wykwalifikowani	16	36	21	8	12	7	121
Robotnicy niewykwalifik.	15	24	29	13	7	13	39
Rolnicy	6	29	19	16	27	2	58
Pracujący na własny rach.	43	34	5	14	2	3	39
Bierni zawodowo							
Renciści	17	17	20	14	22	11	112
Emeryci	23	17	23	13	15	9	199
Uczniowie i studenci	28	27	8	3	5	29	69
Bezrobotni	11	37	21	11	12	6	111
Gospodynie domowe i inni	17	26	22	19	11	6	59
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	22	37	20	9	4	7	175
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	32	32	16	5	11	5	99
sekt. pryw. poza rolnict.	28	29	19	9	9	7	187
prywatnym gosp. rolnym	9	32	23	11	24	1	60
Dochody na jedną osobę							
Do 275 zł	5	27	28	16	18	6	124
276-399	8	33	19	13	16	11	120
400-549	20	26	18	14	14	8	188
550-799	28	25	20	12	8	7	154
Powyżej 799 zł	36	30	14	7	10	4	177
Ocena własnych war. mater.							
Złe	12	25	21	15	20	8	359
Średnie	21	30	21	10	9	10	482
Dobre	35	29	15	6	6	8	206
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	24	26	21	9	11	8	78
Raz w tygodniu	19	30	19	11	12	9	495
1-2 razy w miesiącu	17	25	22	12	14	10	171
Kilka razy w roku	25	27	18	10	11	9	211
W ogóle nie uczestniczy	23	29	18	12	11	6	91
Poglądy polityczne							
Lewica	18	28	19	13	16	6	314
Centrum	18	30	27	10	10	5	268
Prawica	38	32	12	6	7	5	227
Trudno powiedzieć	11	23	20	12	14	21	236

Tabela 4. Czy w porównaniu z sytuacją sprzed 1989 roku Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się obecnie lepiej czy gorzej? 1 - Obecnie mnie i mojej rodzinie żyje się znacznie lepiej niż przed 1989 rokiem; 2 - Nieco lepiej; 3 - Ani lepiej, ani gorzej; 4 - Nieco gorzej; 5 - Obecnie mnie i mojej rodzinie żyje się znacznie gorzej niż przed rokiem 1989 (%)

	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	7	17	24	22	24	7	1048
Płeć							
Mężczyźni	8	16	23	23	26	4	497
Kobiety	5	18	24	21	22	9	551
Wiek							
18-24 lat	4	18	21	19	19	18	150
25-34	8	24	23	16	16	13	185
35-44	8	17	31	25	17	2	196
45-54	9	18	16	23	32	2	221
55-64	4	14	26	22	33	2	124
65 lat i więcej	5	9	26	27	27	5	173
Miejsce zamieszkania							
Wieś	2	11	24	27	32	4	384
Miasto do 20 tys.	6	21	20	18	26	10	146
20-100 tys.	8	17	27	27	12	8	201
101-500 tys.	8	24	22	15	23	7	190
501 tys. i więcej mieszk.	17	19	24	16	16	8	128
Wykształcenie							
Podstawowe	4	10	25	20	36	5	300
Zasadnicze zawodowe	4	14	19	32	26	5	283
Średnie	6	22	27	19	17	8	366
Wyższe	23	27	22	12	5	10	99
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	18	28	28	8	5	13	64
Prac. umysł. niż. szczebla	11	25	30	18	12	4	95
Pracownicy fiz.- umysł.	14	19	25	16	18	8	82
Robotnicy wykwalifikowani	3	19	24	28	21	6	121
Robotnicy niewykwalifik.	6	18	15	25	25	12	39
Rolnicy	2	11	19	28	39	1	58
Pracujący na własny rach.	20	40	15	15	7	3	39
Bierni zawodowo							
Renciści	3	12	18	28	34	5	112
Emeryci	6	11	27	26	25	5	200
Uczniowie i studenci	7	18	23	12	16	25	69
Bezrobotni	1	9	15	29	43	4	111
Gospodynie domowe i inni	2	21	37	13	23	4	59
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	8	21	26	17	21	7	175
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	9	24	23	22	16	5	99
sekt. pryw. poza rolnict.	15	24	22	19	12	8	187
prywatnym gosp. rolnym	2	14	21	28	34	1	60
Dochody na jedną osobę							
Do 275 zł	1	5	20	32	38	3	124
276-399	1	12	24	20	40	2	120
400-549	7	13	23	25	26	6	190
550-799	6	20	26	22	20	6	154
Powyżej 799 zł	16	26	26	15	12	5	177
Ocena własnych war. mater.							
Źłe	1	7	15	25	47	5	359
Średnie	4	18	30	25	15	7	483
Dobre	22	30	23	12	3	10	206
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	8	19	29	21	18	6	78
Raz w tygodniu	7	14	24	25	24	6	496
1-2 razy w miesiącu	7	14	21	17	29	13	171
Kilka razy w roku	4	27	24	17	23	5	211
W ogóle nie uczestniczy	9	15	17	31	22	5	91
Poglądy polityczne							
Lewica	4	17	21	21	32	5	314
Centrum	6	16	23	27	21	6	268
Prawica	15	28	24	19	9	6	227
Trudno powiedzieć	2	8	27	21	31	10	237